

NOVODOBNO BREZDOMSTVO

Pojavne oblike, izzivi ter rešitve

II. BREZDOMSKI KONGRES

Piran, 12.3.2015

*Simona Stegne, univ.dipl.soc.del.
Društvo prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote*

KAZALO

1	KDO JE BREZDOMEČ?.....	1
2	NOVODOBNE OBLIKE BREZDOMSTVA.....	3
2.1	PROBLEMATIKA NOVODOBNEGA BREZDOMSTVA.....	3
2.1.1	Pripoved brezdomca.....	3
2.1.2	Pripoved brezdomca.....	6
3	OBLIKE NOVODOBNEGA BREZDOMSTVA in NJEGOVI IZZIVI (vključeni konkretni primeri).....	7
3.1	Brezdomni z novimi oblikami zasvojenosti.....	7
3.1.1	Pripoved brezdomca.....	7
3.1.2	Pripoved brezdomca.....	9
3.2	Skrito brezdomstvo (socialno ogroženi ljudje – zaposleni in upokojenci, deložacije).....	9
3.3	Starejši brezdomni in njihove potrebe.....	10
3.3.1	Pripoved brezdomca.....	11
3.4	Brezdomni z težavami v duševnem zdravju ter zasvojenostjo.....	12
3.4.1	Brezdomske družine.....	13
3.4.2	Zgodba brezdomske družine.....	13
3.5	Mladi brezdomci.....	15
3.6	Brezdomni z izrazito osebno in socialno degradacijo.....	15
3.7	Tujci – brezdomci.....	16
4	REŠITVE NOVODOBNEGA BREZDOMSTVA.....	18
4.1	PRIMER DELA Z BREZDOMNIMI V DRUŠTVU PROSTOVOLJCEV VINCENCIJEVE ZVEZE DOBROTE.....	19
4.2	Program ter ustrezno opredeljena izhodišča.....	19
4.3	Izhodišče programa.....	19
4.4	Opis programov.....	20
4.4.1	Zgodba brezdomca, ki je našel svoj dom.....	21
5	VIRI.....	24

KAZALO TABEL

Tabela 1: Povezanost starosti in zasvojenosti	8
Tabela 2: Starševstvo glede na starost.....	14
Tabela 3: Časovni razvoj dela z brezdomnimi v Društvu prostovoljcev VZD	20

KAZALO SLIK

Slika 1: Življenje z obema staršema do 18 leta	2
Slika 2: Težave skrbnikov v duševnem zdravju, z odvisnostjo, fizičnim nasiljem.....	2
Slika 3: Prikaz iskanja dela brezdomnih	5
Slika 4: Obsojeni	9
Slika 5: Prejemanje pokojnine.....	10
Slika 6: Prejemanje denarne socialne pomoči.....	10
Slika 7: Primerjava starosti uporabnikov Dnevnega centra za brezdomce	11
Slika 8: Obravnava brezdomnih v psihiatrični bolnišnici	12
Slika 9: Zasvojenosti in obravnava v psihiatrični bolnišnici.....	13
Slika 10: Ali imaš otroke in ali so še živi?	14

1 KDO JE BREZDOMEČ?

Splošno prepričanje ljudi je, da je brezdomec človek brez strehe nad glavo in stalnega prebivališča. To naj bi bil človek, ki spi na ulicah ali v podhodih ter za preživetje prosi za nekaj drobiža. Vendar je definicija brezdomca veliko širša.

Brezdomstvo je mogoče razumeti kot večplastni družbeni pojav, ki ne zadeva le izgube »strehe nad glavo«. Pomeni izgubo doma, ki se najpogosteje navezuje na izgubo plačanega dela, na osebno življenjsko tragedijo, na krčenje obsega socialne države in tudi na naraščanje revščine, številnih migracij, pomanjkanje cenovno dosegljivih oziroma dostopnih stanovanj ter trenda nenadzorovane urbanizacije. (Humer 1999: 209, v Mandič, 1999)

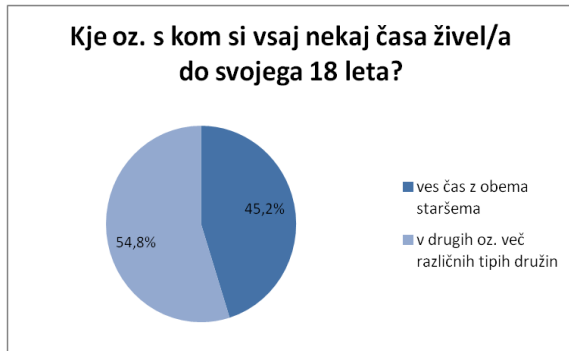
Tudi Dekleva in Razpotnik ugotavljata: »Največja težava in najtežji vozle brezdomstva je, kot se kaže iz študij, pomanjkanje socialnih mrež oz. njihovo pomanjkanje, izključenost iz njih in trenutna ali potencialna osamljenost in zapuščenost.« (Razpotnik, Dekleva 2006:286)

»Brezdomec ni samo človek brez stalnega bivališča oz. strehe nad glavo, ampak oseba, ki jo je razpad mreže socialnih odnosov privedel na rob družbe. Pravzaprav je izvor težav v razpadu družine, s katerim se razkroji osnovna varnost in pripadnost. Oseba, ki v svojem otroštvu ni prejela prave ljubezni, ne uspe vzpostavljati odnosov, ki bi jo ohranjali znotraj osnovnih okvirov družbe. Nefunkcionalni vedenjski vzorci jo vedno bolj onemogočajo v osebni rasti, v izgradnji osebnega dostojanstva ter v samouresničitvi. (Peter Žakelj, Primorske Novice 2011)

Brezdomstvo je samo eden od obrazov revščine v našem prostoru. Človeku, ki je brezdomen, lahko ponudiš službo, stanovanje in stalen dotok denarja, a on bo še vedno brez doma. Človeku lahko ogromno daš, pa še vedno nič nima, če s tem, kar ima, ne zna živeti. S tem ko mu zgolj materialno pomagaš, odpravljaš le posledice in ne vzroka.« (Peter Žakelj, Primorske Novice 2010)

Po definicijah o brezdomnih lahko vidimo, da so materialne stiske oz. revščina, ki pestijo ljudi tudi tesno povezane s krizo medčloveških odnosov, z razpadom družine in vrednot v družbi.

Slika 1: Življenje z obema staršema do 18 leta

Slika 2: Težave skrbnikov v duševnem zdravju, z odvisnostjo, fizičnim nasiljem

Vir: Raziskava Psihosocialni status brezdomnih, 2014

Anketirance, ki so vsaj nekaj časa živeli s starši, sorodniki, rejniki oz. posvojitelji ($f = 59$) smo vprašali, ali je imel kateri od staršev oz. skrbnikov težave v duševnem zdravju, z odvisnostjo oz. ali je bilo prisotno fizično nasilje. Fizično nasilje je bilo prisotno pri 49,2 % ($f = 29$), težave z odvisnostjo pri 35,6 % ($f = 21$), težave v duševnem zdravju pa pri 11,9 % ($f = 7$) (Slika 2). Med vsemi, ki so živeli s starši, sorodniki oz. skrbniki so bile težave v družini (nasilje, zasvojenosti, duševne težave) prisotne pri 61,0 % ($f = 36$), kar predstavlja 57,1 % vseh anketirancev.

Pri anketirancih, kjer je bilo v družini prisotno fizično nasilje ($f = 29$) jih je 39,0 % ($f = 23$) odgovorilo, da je bilo fizično nasilje izvajano tudi nad njimi. Šlo je za brce, pretepanje (veja, cev, pas, roke, železna palica), klofute, psihično maltretiranje, prerivanje, zaušnice, spolno nasilje.

2 NOVODOBNE OBLIKE BREZDOMSTVA

2.1 PROBLEMATIKA NOVODOBNEGA BREZDOMSTVA

Revščina v Sloveniji iz dneva v dan narašča in postaja vedno bolj pereč problem. Pri delu v Društvu prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote opazamo, da se vedno več ljudi srečuje z revščino, ki pomeni deprivacijo materialnih dobrin. Kar nekaj sociologov, ki raziskujejo revščino je mnenja, da je revščina bolj kompleksen pojav. V mnogih primerih se namreč izkaže, da je izguba materialnih dobrin posledica revščine, ki se kaže v pomanjkanju kvalitetnih odnosov znotraj socialne mreže posameznika. Slednja je bolj prikrita in se zato zdi družbeno manj problematična. A v praksi se izkaže, da lahko posledično preraste v materialno revščino/deprivacijo in pripelje celo do samega dna revščine, to je do brezdomstva.

V Društvu prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote se srečujemo z različnimi skupinami ljudi: z otroki, mladimi, pari, družinami, brezdomci. Na naša vrata, pa tudi na vrata drugih institucij, trka vse več ljudi, ki ne iščejo le materialne pomoči, ampak se zanimajo za druge oblike opore, kot so npr. psihosocialna in terapevtska svetovanja. Pri tem vidimo, da imajo na videz zelo različne oblike stisk največkrat enak izvor, tj. razpad intimnih odnosov (družine) in doma. Dom namreč ni le streha nad glavo, ampak ga sestavljajo tudi odnosi. Temelj odnosov sta ljubezen in resnica. Vemo, kako težko je ustvarjati in graditi pristne odnose. Če izpustimo in zanemarimo temelj, se tako ali drugače začne razpad doma in posledično propad človeka.

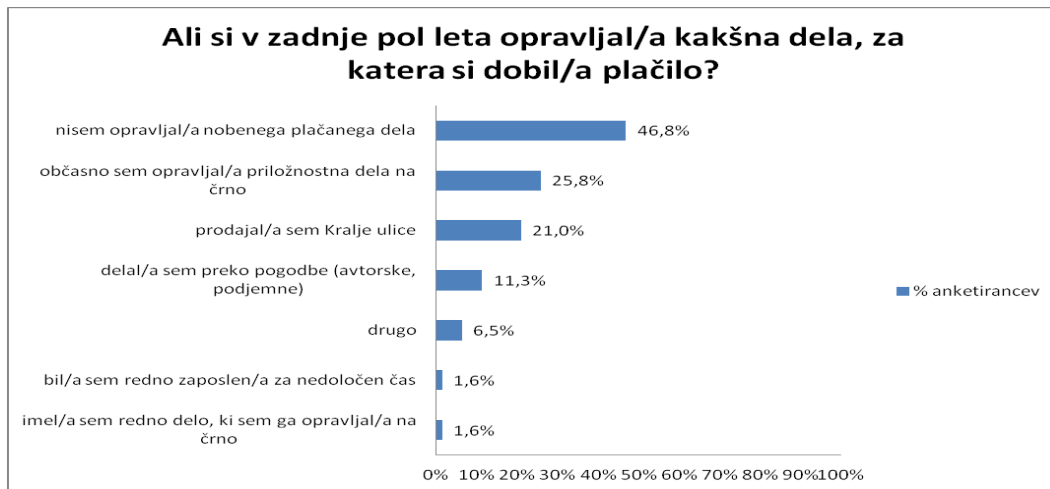
Kaj povzroči razpad doma? V društvu opazamo, da v praksi dom najmočneje ruši pretvarjanje, obtoževanje in hitenje. Pretvarjanje, ko pogosto ni volje ustaviti se ob sebi in ob drugem, ob tem kar v resnici smo in doživljamo. Ko ni prostora za resnico in ljubezen, pogosto postane vse le »lep zunanji videz«. Obtoževanje, ko je za vse, kar nam gre v življenju narobe, kriv drugi in je vsak izgovor dober. Ter hitenje, ko je delo pomembnejše od odnosa, materialne dobrine pa zapolnijo praznino posameznika. Posledice so tu! Nasilje, zlorabe, odvisnosti in obup. Govorimo lahko o odnosni revščini, ki pa posameznike v skupnosti prizadene na zelo različne načine, kot npr. nasilje v družinah, brezcilnost mladih, ločitve, alkoholizem, prezaposlenost na eni in brezdelnost na drugi strani.

2.1.1 Pripoved brezdomca

V življenju me je najbolj potolklo, ko me je žena zapustila, me nagnala iz stanovanja in pobrala ves denar. Zdaj je ona zame mrtva. Ostale so mi globoke rane in žal mi je časa, ki sem ga zapravil z njo, da sem sedaj razvalina. Vse sem si ustvaril, družino, stanovanje, otroke, potem pa se mi je kar naenkrat zgodil brodolom. Ni mi mar za otroke, kateri so ostali pri ženi, ta pa jih še šunta proti meni, da me ne marajo. Nič me ni potolklo. Zmeraj sem delal tako, da nisem imel nobenih težav. Ženinega dvojnega obraza ne bom nikoli prebolel. Za vsako težavo se najde rešitev. Nekoga težava zlomi, drugega ojača. Prijavil sem se v zavod za zaposlovanje, da bi našel rešitev, vendar je nisem dobil. Drugega ne morem narediti. Šel bom v Nemčijo delat. Pozabil bom vse kar je tukaj. Tam

so boljše plače, boljši nivo življenja. Ničesar ne morem narediti, da bi rešil svoje težave. Imam prenizek penzion in ne morem ničesar drugega narediti, da bi bolje živel.

Slika 3: Prikaz iskanja dela brezdomnih

Vir: Raziskava Psihosocialni status brezdomnih, 2014

Nekaj manj kot polovica (46,8 %) anketirancev v zadnje pol leta pred anketiranjem ni opravljala nobenega plačanega dela, četrtnina je občasno opravljala priložnostna dela na črno, 21,0 % pa jih je prodajalo Kralje ulice.

Vse to so ključni dejavniki, ki lahko ljudi prej ali slej pahnejo v revščino pomanjkanja materialnih dobrin. Povezava med materialno in odnosno revščino se tako lahko pokaže takoj ali pa šele v naslednjih generacijah.

Revščina odnosov se odraža v razpadu medsebojnih odnosov, brezcilnosti in izgubi življenjskih ciljev, slednjic pa tudi v razpadu doma. Ko razpade dom, ni več motivacije za reševanje življenjskih problemov in ne vrednot. Stanovanje oz. materialne dobrine same po sebi postanejo prazne in ne morejo nadomestiti odnosov. Smo socialna bitja in zato so odnosi ali drugače rečeno, zdrava socialna mreža, temeljnega pomena za naše življenje. Če medsebojnih odnosov ne bomo prav ovrednotili, revščine odnosov ne bomo mogli zamejiti. Veliko energije lahko vložimo v reševanje materialne stiske ljudi, a brez upoštevanja vrednosti odnosov bomo celosten pogled na revščino s tem zgolj pometli pod preprogo.

Raziskava o socialni opori v Sloveniji je pokazala, da imajo osebe iz splošne populacije v povprečju 14,3 oseb, ki so jim blizu oz. jim nudijo določeno vrsto opore (emocionalno, materialno, informacijsko, druženje) (Podreberšek 2005, 60). Raziskava o socialni opori med uporabniki DC v letu 2011 pa je pokazala, da le-ti v povprečju naštejejo le 5,8 oseb, ki so jim pomembne (Lozej 2011, 52). Omrežja brezdomcev sestavlja največ prijateljev, sledijo formalni viri in brezdomci. Pri brezdomcih sorodniki predstavljajo četrtnino vseh članov socialne mreže (Lozej 2011, 52), medtem ko pri splošni populaciji sorodniki predstavljajo približno polovico omrežja (Podreberšek 2005, 76). Tudi formalnih virov opore imajo brezdomci bistveno več kot splošna populacija, kar so ugotovili tudi z raziskavami v tujini

(GHN 2006, 18). Brezdomci imajo najpogosteje stike z ostalimi brezdomci, sledijo formalni viri in prijatelji (Lozej 2011, 53). Pogostost socialnih stikov pa ne pomeni tudi potrebne socialne podpore (Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 16).

Pri brezdomstvu ali socialno ogroženih z začetnim reševanjem revščine brez reševanja revščine odnosov rešujemo le vrh ledene gore. Na primer: brezdomnemu lahko ponudimo možnost stanovanja, službe in stalen dotok denarja, s čimer odpravimo materialno revščino. Dolgoletne izkušnje kažejo, da tako zmanjka bistven element. Če spregledamo, da oseba s tem NE ZNA ŽIVETI, nima zdrave socialne mreže, ne doma v pravem pomenu in ne zdravih medosebnih odnosov, da bila sposobna živeti sama s sabo in z drugimi. To jo bo še naprej gnalo v odvisnost in druge vedenjske vzorce, s katerimi bo reševala svoj problem na isti način kot dotlej. Če to spregledamo, smo tisto, kar smo z osnovno pomočjo (stanovanje, služba itd..) zgradili, v trenutku zrušili. Posledica je očitna! Človek pade še globlje, saj je še bolj zaznamovan s socialno izključenostjo in občutki neuspeha, nemoči ter nevere, da bi bilo lahko kdaj drugače.

2.1.2 Pripoved brezdomca

Pri svojih 28-ih letih sem v življenju doživel največjo krizo, ko mi je umrl oče. Pomenil mi je zelo veliko, zato me je njegova smrt še posebej prizadela. Po očetovi smrti sem nekaj časa potreboval, da sem si opomogel. Ko sem začutil, da sem pripravljen za delo, sem se vrnil v službo in tako na nek način nadaljeval s svojim življenjem, da sem lažje pozabil na smrt očeta. Delo je bilo neke vrste terapija za mene. Vendar bolj kot sem delal, bolj sem bil sit dela in življenja nasploh. Nisem si želel več delati, čim prej sem želel stran od službe, sodelavcev in vsega, kar me je povezovalo z delom. Nisem več videl smisla v delu. Tako, da sem kmalu po vrnitvi v službo dal odpoved. Posledično sem zaradi tega pristal na cesti. Nisem imel nikogar, ki bi ga prosil za pomoč, pa tudi ne rad govorim o svojih težavah z drugimi ljudmi. Predvsem se ne želim smiliti drugim ljudem.

Od trenutka, ko sem pristal na cesti, se mi še ni uspelo pobrati in iti naprej. Vem pa, da bi mi pomagalo, če bi našel nov smisel v življenju. Zelo bi bil vesel, če bi lahko prekinil vezi s preteklostjo, da bi se čim bolj oddaljil od le-te, saj me še vedno razžira.

3 OBLIKE NOVODOBNEGA BREZDOMSTVA in NJEGOVI IZZIVI

3.1 Brezdomni z novimi oblikami zasvojenosti

Na ulici se močno razširja črni trg, ki ponuja nove sintetične droge in različne tablete. Predmeti trgovanja na črnem trgu pa so: orožje, valuta, elektronika in ure, modni izdelki (parfumi, nakit, in torbe), oblačila in dodatki, piratski mediji (CD-ji in DVD-ji za glasbo, filmi in programska oprema), droge, tablete, alkohol in tobak.

Za sintetična mamila je značilno, da so izredno poceni (en džojnt se plača šest do deset evrov, za en odmerek te droge pa lahko le dva evra). Zelo malo testov obstaja, ki izsledijo te substance. Zdravnik vidi, da je s človekom nekaj narobe, vendar ni nobene tehnike, s katero bi lahko ugotovili, kaj je vzel. V urinu in krvi iščejo neznanost, pri čemer je teh zaradi kemijskega inženiringa vsak dan več. Žal niso nedolžne, imajo tudi stranske učinke. Sintetični kanabinoidi so, na primer, znani po tem, da povečujejo frekvenco srčnega utripa, in če jih uporabljajo športniki, lahko povzročijo zastoj srca. Strokovnjaki zadnja leta opažajo uporabo več vrst drog hkrati. Klasičnega odvisnika, ki bi bil 'zadet' samo s heroinom, boste težko srečali. Praviloma so zraven še alkohol, sintetične droge, kokain, v zadnjem času tudi različna zdravila s psihoaktivnimi snovmi. Tako so tudi zastrupitve danes bistveno težje in jih je pri več drogah hkrati težje reševati, saj je težko predvideti, kako bo organizem te droge metaboliziral in kakšen bo končni učinek hkrati pa se dinamika na področju drog zelo hitro spreminja. Odvisniki iščejo nadomestke, ki so različna zdravila opiatnega in neopiatnega izvora, najpogosteje benzodiazepini, ki jih običajno kupujejo na črnem trgu. Tja pridejo iz nekaterih bližnjih držav, kjer so te substance skoraj v prosti prodaji. Razvija se odvisnost od teh zdravil, ki jo je potem spet zelo težko zdraviti. (Milan Krek, Delo 2014)

Med brezdomci se je začela pojavljati uživanje različnih substanc naenkrat kot so zdravila, ki se dobijo na črnem trgu, sintetične droge, alkohol in zdravila, ki jih predpisujejo psihiatri.

Tako se je začenja pojavljati nova simptomatika, kjer bomo morali razvijati nove pristope in načine kako do teh ljudi pristopiti in jim pomagati. Kar pa je ključnega pomena, kar opažamo pri delu v dnevnem centru in zavetišču za brezdomne je to, da pri vsem tem človek propada in iz dneva v dan bolj izgublja svoje dostojanstvo, opaža se izrazita osebna degradacija in socialna izključenost teh ljudi.

3.1.1 Pripoved brezdomca

Trenutno so na sceni najbolj aktualni tabletomani oz. mix vsega skupaj. Začelo se je, ko je ministrstvo odredilo, da morajo psihiatri manj zdravil predpisovati. Tako so začeli zmanjševati dozo. Potem so začeli še ukinjati psihiatre. Osebni zdravniki pa ti teh tablet ne more predpisati. Zato se je še bolj razširil črni trg. Iz vzhodne Evrope (Bosna, Srbija, Hrvaška) se stvari uvažajo v Slovenijo in obratno. Tam se lažje dobijo te stvari.

Narkomani so začeli postajati tabletomani ali kao zdravljeni z Buprenorfinom, Substitolom ali Metadonom. Če temu dodaš črni trg, to so največkrat pomirjevala, uspavala, antidepressivi (Apaurin, Dormicum, FORMIDOL – ta je sedaj najbolj aktualen in v Sloveniji ga ne dobiš). Že s tem si dobro zadet. Če še dodaš alko in travo si orenk zadet. Sam sem včasih na vse to spil 4 litre vina. Kar je bla kar kriza.

Sicer funkcioniraš »normalno«, sam naslednji dan se ne spomniš kaj si govoril, kaj delal in kje si bil. Ničesar ne čutiš, vsaj za nekaj časa. Potem pa je treba ponovno vzeti.

Največ se to dogaja na Metelkovi. Pa na posebnih lokacijah, po dogovoru. Ena tableta stane od 2,5 do 3 eura. Na dan vzamem približno dve tableti. Odvisno koliko denarja naberem. Denar dobim z preprodajo, pa te stvari. Preprodaš svojo in kupiš drugo robo. To kar rabiš. Pazit je treba kaka zdravila dobivaš, lahk dobiš kao nadomestna zdravila, ki ne ustrezajo. Potem je štala. Kdo, komu in zakaj je pomembno!

Heroin in kokain, pa podobne droge niso več aktualne. Pazit je treba, če drogo mešaš, katera gre s čim. V družbi nikoli ne it stran od svoje pijače, nikoli ne veš kaj ti kdo zmeša in zakaj. Gre za hierarhijo ulice. Če se komu zameriš, si konkurenca...

Najhuje pa mi je, ko na tej sceni videvam mlade, tam petnajst in šestnajst let stare. Na Metelkovi. Že ti mulci te stvari jemljejo. Niso še tam kot mi, ma tako naprej, bodo kmalu.

»anonimni »lider« ulice«, februar 2015

Tabela 1: Povezanost starosti in zasvojenosti

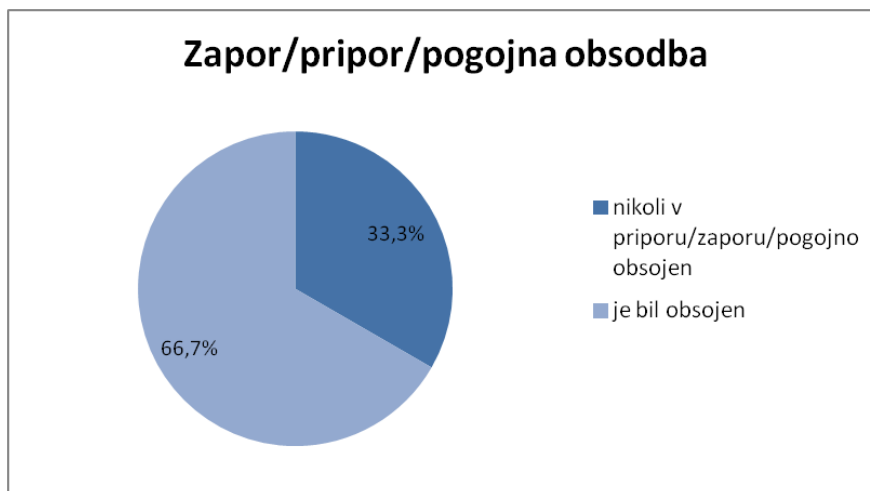
		Starost				
		do 30 let	31 - 40 let	41 - 50 let	51 - 60 let	nad 60 let
Zasvojenosti	alkohol	16,7%	12,5%	31,6%	63,6%	60,0%
	droga	16,7%	0,0%	5,3%	0,0%	0,0%
	kombinacija več zasvojenosti	16,7%	18,8%	47,4%	0,0%	0,0%
	ni zasvojen/a	50,0%	68,8%	15,8%	36,4%	40,0%
	skupaj	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Vir: Raziskava Psihosocialni status brezdomnih, 2014

V razpredelnici lahko vidimo, da je enak delež zasvojenih od alkohola, drog in kombinacije vse do 40 leta. Najbolj močna uporaba mešanja več različnih substanc pa je od 41 do 50 let in sicer 47,4%. Od petdesetega leta pa je več kot 60% zasvojenih od alkohola.

Ker je na ulici močno razširjen črni trg, ji ne manjka tudi kriminala. Ulična hierarhija med brezdomnimi je največkrat zelo kruta, saj jo zaznamuje »preživetje najmočnejših«: preprodavanje, izsiljevanje, suženjstvo, kraje, prostitucija, pretepi, uboji itd.. V zaporih, po pripovedi brezdomnih, pa se črni trg pogosto samo še bolj nadaljuje. Po pripovedih brezdomnih se tam dobro naučiš marsikaterih načinov boljšega in hitrejšega pridobivanja denarja ali se še bolj spoznaš z drogo, zdravili itd...

Slika 4: Obsojeni

Vir: Raziskava Psihosocialni status brezdomnih, 2014

Združitev vseh treh spremenljivk o priporu, zaporu in pogojni obsodbi je pokazala, da le tretjina anketirancev ni bila nikoli obsojena na pripor, zapor ali pogojno kazen (Slika 4).

Med moškimi ni bilo nikoli obsojenih 28,1 %, med ženskami pa 83,3 %, razlike so statistično značilne ($\chi^2 = 7,122$, $\alpha = 0,008$).

Razlogi za zaporno kazen so brezdomni v raziskavi navajali: neplačani računi, denarne kazni, kraje, male tatvine, nasilje, ilegalce, neplačevanje preživitve, preprodajo droge, streljanje, prometne nesreče, prometne prekrške, rope, umor, hude telesne poškodbe, poskus rop, goljufij (ponarejanje čekov), reketiranje, izsiljevanje. (Raziskava Psihosocialni status brezdomnih 2014).

3.1.2 Pripoved brezdomca

Nihče me ni obiskoval, ko sem bil v zaporu. Niti kartice nisem dobil. Tri mesece, odkar sem prišel iz zapora, že pijem, da ne bi znorel. Šel bom na hčerkin grob in ji prižgal svečo. Moram odpustiti, moram pokazati, da nisem tako slab človek, kot mislijo, da sem.

3.2 Skrito brezdomstvo (socialno ogroženi ljudje – zaposleni, upokojeanci itd.)

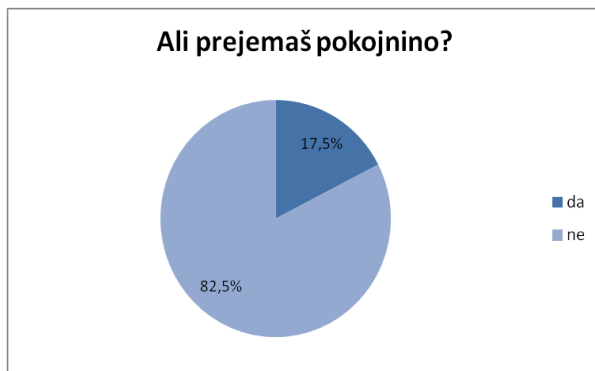
Gre za ljudi, ki sicer imajo neko streho nad glavo, nimajo pa doma v pravem pomenu besede. O njihovi prikritosti oz. skritosti govorimo iz več razlogov: ti ljudje niso vselej opazni in v javnosti prisotni kot berači niti jih ne moremo zlahka zajeti v statistike, saj ne prihajajo vsi v stik z zavetišči ali drugimi organizacijami, ki so lahko vir podatkov o številu brezdomcev./.../ To pomeni, da se kot brezdomci niso pripravljene javno izpostaviti; možno pa je tudi, da so

njihove potrebe do neke mere pokrite s strani skupnosti, da torej ne umrejo od lakote ali žeje, ker jih skupnost nekako vzdržuje. (Dekleva, Razpotnik 2007:6)

Ta oblika brezdomstva je zaradi svoje skritosti še posebno problematična. Gre za ljudi, ki so na robu revščine in še vedno upajo, da se bodo zmogli sami rešiti iz različnih osebnih stisk in problemov ter različnih dolgov. Stiske posamezniki, družine skušajo reševati v svojem ožjem krogu, kjer največkrat ne vidijo več izhoda. Začne se nezmožnost plačevanja položnic zaradi izgube službe ali premajhnega dohodka. Če gre tukaj za družine, se dolgovi zaradi šoloobveznih otrok samo povečujejo.

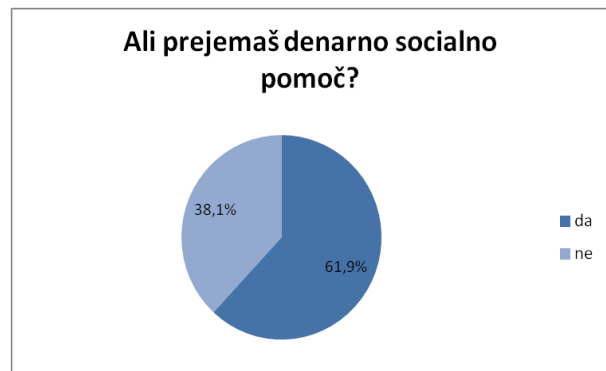
Tukaj so še upokojenci, ki imajo svoje stanovanje, vendar jih zaradi nizkih dohodkov ravno tako pesti revščina. Ključni problem je tudi funkcionalna nepismenost in neozaveščenost teh ljudi o njihovih pravicah in možnostih za pridobitev pomoči tako materialne kot svetovanja, pogovora itd...

Slika 5: Prejemanje pokojnine

Vir: Raziskava Psihosocialni status brezdomnih, 2014

Slika 6: Prejemanje denarne socialne pomoči

Vir: Raziskava Psihosocialni status brezdomnih, 2014

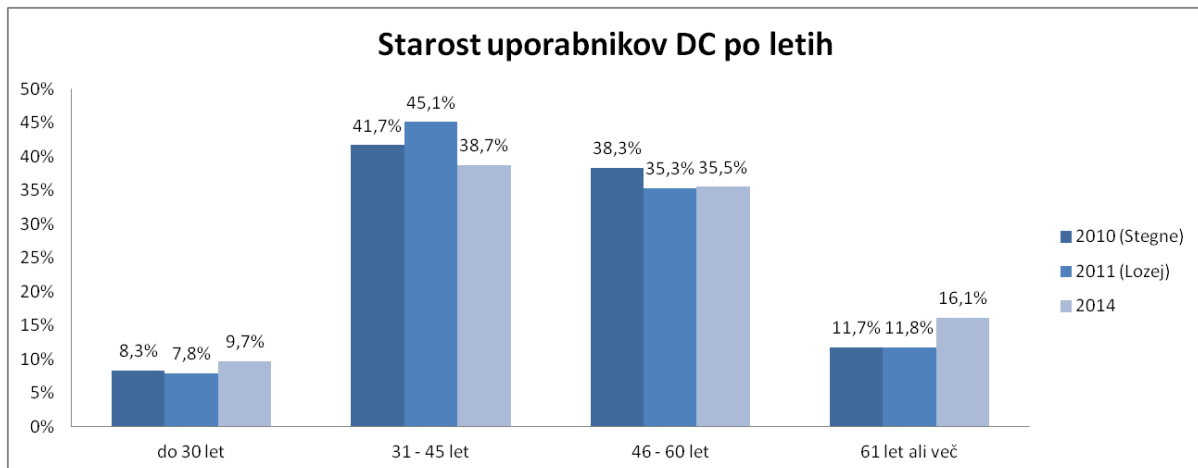
Pokojnino prejema 11 anketirancev (17,5 %) (Slika 5). Med tistimi, ki prejemaajo pokojnino jih 5 (45,5 %) prejema starostno, štirje (36,4 %) invalidsko, eden (9,1 %) vdovsko in en anketiranec (9,1 %) delno pokojnino. Dodatka za pomoč, nego in postrežbo ne prejema nihče, invalidnino pa prejemaajo trije anketiranci (4,8 %).

Denarno socialno pomoč prejema kar 61,9 % anketirancev (Slika 6).

3.3 Starejši brezdomni in njihove potrebe

Brezdomnih, ki živijo na ulici in so stari nad 65 let je malo. Starostnikov, (po zakonu so to ljudje stari nad 65 let) ki bi spali na ulici, skoraj ne opazamo. Se pa znaki staranja z vsemi neugodnimi posledicami pri brezdomnih pokažejo že mnogo prej. Posledično je tudi umrljivost zgodnejša.

Slika 7: Primerjava starosti uporabnikov Dnevnega centra za brezdomce

Pri delu z brezdomci v zavetišču ugotavljamo, da imajo starejši brezdomni bistveno nižjo sposobnost samopomoči že zaradi življenja na ulici, prisotnosti zasvojenosti, težav v duševnem zdravju ter različnih bolezni. Ti ljudje pogosto nimajo nikakršnega stika s svojo primarno družino in so prepuščeni sami sebi. Domovom za starejše se izogibajo ali pa se jih zelo težko navadijo in kmalu odidejo nazaj na ulico. Večkrat pa si zaradi različnih administrativnih ovir bivanja domu za stare ne morejo ali znajo urediti. V zavetiščih pa ni zagotovljenih pogojev za oskrbo in nego starejših brezdomnih, tako iz kadrovskega vidika kot samega prostora, ki naj bi bil namenjen prehodni obliki bivanja. Pogosto se tudi dogaja, da imajo ti ljudje svoje stanovanje, v katerem živijo sami. Zaradi pomanjkanja dohodkov za plačilo položnic in/ali najemnine padejo v dolgove in zato hodijo v različne dnevne centre za pomoč pri hrani in obleki. Njihovo zdravstveno stanje je slabo. S starostjo se še stopnjuje nezmožnost, da bi poskrbeli za svoje osnovne potrebe in osebno higieno. Bojijo se sprememb, svojim sorodnikom nočejo biti v breme in jim povzročati stroškov (npr. za bivanje v domu starih).

3.3.1 Pripoved brezdomca

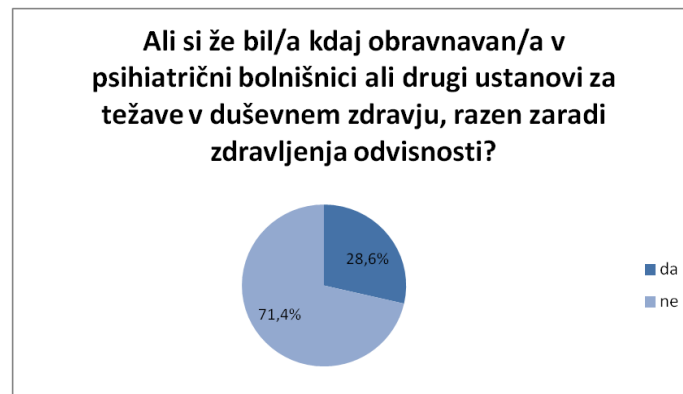
Že nekaj let sem vdovec, a sem se s tem že sprijaznil. Imam svojo sobo, sam si kuham, sam si operem oblačila, sam skrbim zase. Svojo hišo sem prepustil otrokom in z njimi nimam nobenih stikov več. Najtežje je, ko zbolim. Takrat ni nikogar, ki bi skrbel zame in bil bil ob meni. Zelo težko je bilo, ko sem bil v bolnici. Vsi ostali bolniki, s katerimi sem bil, so dobivali obiske. Mene pa ni nihče obiskal. Bolezen in osamljenost sta križa, s katerima se najtežje soočam, vse ostalo pa že nekako zmorem.

3.4 Brezdomni z težavami v duševnem zdravju ter zasvojenostjo

Pri delu z brezdomnimi v Društvu prostovoljcev VZD opažamo, da število brezdomnih s težavami v duševnem zdravju narašča.

Simptomi bolezni in sama bolezen lahko dalj časa miruje, potem pa se lahko zaradi različnih dejavnikov v nekaj dnevih spet pojavi. Pogosto se svoje bolezni brezdomni ne zavedajo ali si jo nočejo priznati. Največkrat gre za različne psihoze, halucinacije, paranoje, manično depresijo itd.. Problem se poveča, ko oseba uživa še alkohol, drogo ali zlorablja zdravila. Takih primerom opažamo ogromno, so pa težko merljivi.

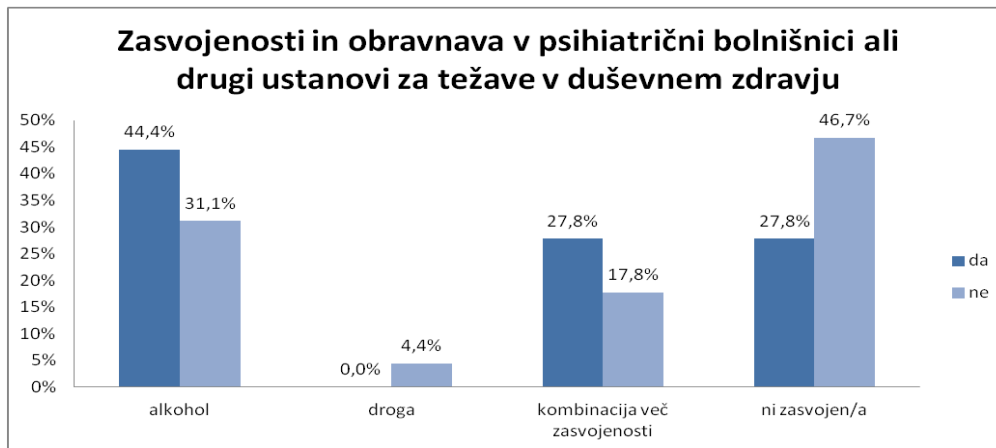
Slika 8: Obravnava brezdomnih v psihiatrični bolnišnici

Vir: Raziskava Psihosocialni status brezdomnih, 2014

V psihiatrični bolnišnici oz. drugi ustanovi za težave v duševnem zdravju je bilo obravnavanih 28,6 % (f = 18) anketirancev (Slika 8). Obravnavani so bili zaradi depresije, nasilja (ki so ga povzročali sami oz. drugi njim), shizofrenije, obvezen pregled v priporu/zaporu, poskus samomora, umor, živčni zlomi.

Slika 9: Zasvojenosti in obravnava v psihiatrični bolnišnici

Vir: Raziskava Psihosocialni status brezdomnih, 2014

Med tistimi, ki so bili obravnavani v psihiatrični bolnišnici jih je:

- 44,4 % zasvojenih z alkoholom;
- 0,0 % z drogo;
- 27,8 % kombinacija več zasvojenosti;
- 27,8 % jih ni zasvojenih.

Po raziskavi sodeč je odstotek oseb, ki imajo probleme z duševnim zdravjem, majhen. Gotovo je razlog tudi ta, da mnogi nočejo poiskati psihiatrične pomoči saj menijo, da z duševnim zdravjem nimajo težav.

3.4.1 Brezdomske družine

Brezdomske družine so še dokaj neraziskano področje. Dejstvo pa je, da je čedalje več takih družin, ki pristanejo na ulici. Brezdomne družine se pojavljajo tudi med brezdomnimi na ulici.

Posebno pozornost zahtevajo matere odvisnice, ki jih ni malo. »Za žensko je otrok velika motivacija, da si uredi življenje, vendar je pri odvisnicah že od začetka nosečnosti treba vložiti veliko več dodatne energije, da se vključijo v tako terapijo, ki je čim manj stresna za otroka. Intenzivna podpora je potrebna tudi po porodu in med odraščanjem otroka. Za to so potrebni dodatna sredstva, kadri, program. Velika je odgovornost socialnih delavcev, nevladnih organizacij in zdravstvenih institucij, da poskrbijo za primerno okolje, v katerem se bo otrok lahko zdravo razvijal./.../. Problem je toliko večji, če je odvisnik tudi otrokov oče. (Milan Krek, Delo 2014)

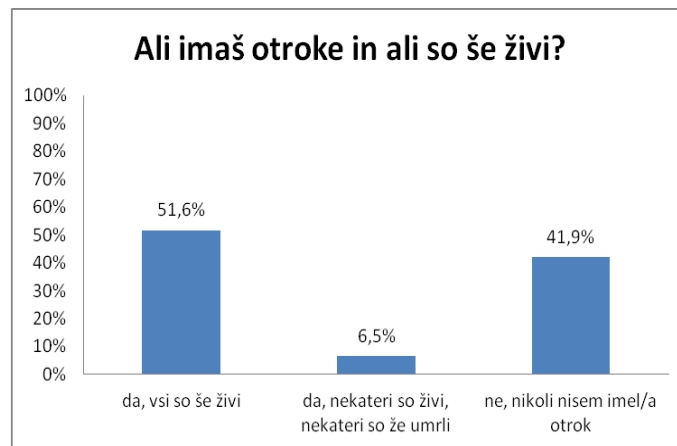
3.4.2 Zgodba brezdomske družine

Oče in mama sta se spoznala v vzgojnem zavodu. On je bil star še ne 20 let, ona pa 18, ko se jima je rodila deklica. Življenje v dvoje sta začela praktično na cesti. Oče je bil hud alkoholik, poleg tega je jemal še heroin, mama je prav tako veliko pila. Pri dveh letih so deklico mami vzeli. Na tisto obdobje našo pacientko veže spomin na slane okus maminega lica, po katerem so tekle s krvjo pomešane solze, ko je od partnerja pretepena držala v

naročju svojo malo punčko. Potem so jo dali očetovi mami, a tudi tam so bile razmere nevzdržne. Stari oče je umrl, babica, ki je zbolela za rakom, pa se je morala preseliti v cenejše stanovanje. K sebi je poleg vnukinje vzela tudi oba sinova. Deklica je v tej skupnosti doživljala vse vrste nasilja. Oče jo je močno pretepal, ji zlomil nos, jo enkrat zbrcal do nezavesti, v kateri je bila kar osem ur. Za strica pa je deklica v dobi odraščanja postala objekt spolne zlorabe. In da bi ta dogajanja prekinila, od doma ni odslovila sinov, ampak vnukinjo. (prim. Jasna Čuk Rupnik, Članek: Zmotno je prepričanje da v Sloveniji ni brezdomnih otrok, 2014)

Mnogo brezdomnih si je v preteklosti že ustvarilo družino, s katero ne živi več. Otroci živijo pri materah ali pa so oddani v rejništvo, posvojitve, vzgojni zavod itd..

Slika 10: Ali imaš otroke in ali so še živi?

Vir: Raziskava Psihosocialni status brezdomnih, 2014

Več kot polovica (58,1 %) anketirancev ima oz. je imela otroke (vendar so nekateri že umrli) (Slika 10).

Tabela 2: Starševstvo glede na starost

		Starost				
		do 30 let	31 - 40 let	41 - 50 let	51 - 60 let	nad 60 let
Ali imaš otroke in ali so še živi?	da, vsi so še živi	0,0%	50,0%	47,4%	63,6%	88,9%
	da, nekateri so živi, nekateri so že umrli	0,0%	0,0%	0,0%	27,3%	11,1%
	ne, nikoli nisem imel/a otrok	100,0%	50,0%	52,6%	9,1%	0,0%
	skupaj	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Anketiranci do 30 let nimajo otrok (100,0 %), med anketiranci v starosti od 41 do 50 let je več kot polovica (52,6 %) odgovorila, da nimajo otrok. Med anketiranci v starosti 31 – 40 let, 51 –

60 oz. nad 60 let pa jih ima polovica oz. večina otroke. Razlike v starševstvu glede na starost so statistično značilne ($2\hat{I} = 34,019$, $\alpha = 0,000$) (Tabela 2).

Anketirance, ki imajo otroke smo vprašali, ali je kakšen od njih mladoleten. Pritrdilno je odgovorilo 14 anketirancev (38,9 % vseh, ki imajo otroke oz. 22,2 % vseh anketirancev). Navedli so, da mladoletni otroci živijo pri bivših partnerjih/kah oz. v rejništvu.

3.5 Mladi brezdomci

Dnevno brezdomstvo je pojav, pri katerem posameznik sicer ima bivališče (najpogosteje pri starših ali drugih sorodnikih, včasih celo samostojno), a je sicer izključen iz produktivnih sfer življenja v družbi, katere del naj bi bil. Torej ni vključen v izobraževalni sistem, ni zaposlen, pogosto so njegove socialne mreže šibke in neuporabne v smislu socialne mobilnosti, najpogosteje so vezane na ljudi z ulice, ki bi jih lahko uvrstili v različne kategorije brezdomstva. Prav tako so njegove dnevne aktivnosti podobne dnevnim aktivnostim ljudi s ceste. (Dekleva, Razpotnik, 2007)

Tukaj gre največkrat za dnevno brezdomstvo, kjer mladi še živijo »doma«, čez dan pa se zadržujejo na ulici v različnih skupinah, katerim bi lahko rekli že tolpe. Zadržujejo se po različnih podhodih, parkih in zapuščenih stavbah, kjer ne manjka alkohola, drog ali psihoaktivnih stvari. Težko se dostopa do njih in ne radi se zadržujejo v dnevnih centrih.

3.6 Brezdomni z izrazito osebno in socialno degradacijo

Tudi med brezdomnimi opazamo dve struji. Na eni strani brezdomni, ki jih materialna revščina sicer ogroža, a se nekako znajdejo v sistemu nudenja pomoči ter tako poskrbijo za svoje osnovne potrebe, še vedno pa je opazna osebna in socialna degradacija. Največkrat so to zasvojeni od drog in različnih psihoaktivnih snovi.

Na drugi stani pa se, sicer v manjšem obsegu, srečujemo z brezdomnimi, ki se v sistem pomoči ne želijo vključiti in kažejo izrazit odpor in nezaupanje do vseh institucij in državnega sistema na splošno. Običajno gre za odvisnike od alkohola ali pa socialno popolnoma izolirane posameznike. Lahko bi jim rekli »samotarji«. Socialna in osebna degradacija je še globlja.

Ključni problem je tudi funkcionalna nepismenost in neozaveščenost teh ljudi o njihovih pravicah.

Na tem mestu bi predstavila primer dobre prakse, kjer smo s skupnimi močmi različnih nevladnih organizacij, ki delujejo na področju brezdomstva in državnih institucij brezdomcu »samotarju« uspeli pomagati do ustrezne namestitve in oskrbe:

»Janez je vsak dan zvesto sedel na tržnici in s tresočo roko prosil za pomoč. Težko hodi, ima Parkinsonovo bolezen s kar nekaj spremljajočih zdravstvenih problemov. Vsako pomoč je radikalno odklonil, razen tisto, ki mu je omogočala osnovno preživetje: hrana, pijača, obleka. Bil je zelo navezan na svoj avto in »lastnino« v njem. Na pobudo MOL smo decembra 2014 skupaj s Kralji Ulice zopet stopili do njega. Po pregledu njegove socialne problematike smo ugotovili, da ima gospod sicer urejeno osnovno zdravstveno zavarovanje, ostalih pravic iz javnih sredstev pa ne želi koristiti, ker se boji, da bo moral denar vračati državi. Ponujeno pomoč je sprva radikalno zavrnil. Izrazil je samo željo, da bi se rad skopal. To smo mu v prostorih Dnevnega centra za brezdomce omogočili.

Sčasoma smo uspeli pridobiti njegovo zaupanje do te mere, da je sprejel osebno spremljanje, pomoč pri vzdrževanju osebne higiene in zagovornišvo pri različnih institucijah. Zaradi njegove specifičnega karakterja, je bilo potrebno ogromno potrpežljivosti, vztrajnosti in pogovora, da smo uspeli majhne korake naprej. Izrazil je željo po sobi, zato smo s Kralji ulice najprej oddali vlogo za bivalno enoto. Stanovanjski Sklad je zadevo obravnaval urgentno in mu ponudil sobo, vendar je gospod sobo odklonil.

Pospremili smo ga tudi v zdravstveno ambulanto. Dr. Doplihar ga je po pregledu napotil v bolnišnico Jesenice, kjer je bil operiran zaradi težav s črevesjem. Vendar, ker ni imel dodatnega zdravstvenega zavarovanja, je tukaj priskočilo na pomoč Ministrstvo za zdravje s plačilom operacije in oskrbe. Po odpustu iz bolnišnice, se je fizično oslabil (žal na lastno željo) in se spet naselil v avtomobilu. Zaradi slabega stanja je bil dvakrat urgentno sprejet v Klinični center. Čedalje bolj se je kazala potreba po stalni podpori in pomoči pri vzdrževanju osnovnih življenjskih potreb (osebna higiena, redno jemanje zdravil itd.). Zdelo se nam je smiselno, da se zanj uredi bivanje v domu za stare.

V reševanje njegove problematike se je vključilo kar nekaj institucij in posameznikov, med katerimi so že v preteklih letih mnoge skušale pomagati (Društvo prostovoljcev VZD, Kralji Ulice, Mestna občina Ljubljana, Stanovanjski Sklad MOL, Ministrstvo za zdravje, Center za socialno delo Center, Center za socialno delo Litija, Ambulanta Pro Bono Ljubljana, Mestna občina Ljubljana, Zavetišče za brezdomce Ljubljana in dve laični osebi) kar je bistveno pripomoglo k temu, da je po mnogih pogovorih in obravnavah uveljavil pravico do varstvenega dodatka in institucionalnega varstva in bil tako sprejet v dom za stare. Za Janeza se tako začinja drugačno življenje, ki se ga bo moral do »velike mere« šele navaditi.

Želja, da bi pomagali Janezu je med sabo povezala strokovnjake in laike z različnih področij. Vsak je k problemu pristopil na svoj način in zato smo lahko bili ustvarjalni tudi takrat, ko se je zdelo, da se ne da veliko storiti in bi marsikdo sam že obupal, če bi bil pri nudenju pomoči sam. Tudi ob večkrat različnimi mnenji in pristopi, ki so sem med nami včasih zanetile iskrice, smo bili pripravljeni prisluhniti drug drugemu in se učiti. In morda je ravno tisto, zaradi česar je ta zgodba nekaj posebnega. »

3.7 Tujci – brezdomci

Med brezdomnimi je tudi mnogo tujcev iz različnih držav kot so Bolgarija, Makedonija, Kosovo, Slovaška, Hrvaška itd.. V Slovenjo pridejo v upanju, da dobijo delo in si ustvarijo boljše življenje. Vendar pogosto pristanejo na ulici, kjer so vidne cele skupine ljudi, ki skušajo z igranjem, prosjačenjem nekako preživeti (včasih na zelo krut način npr. poškodujejo sebe ali svoje otroke, da vzbujajo občutek sočutja pri ljudeh). Tudi tukaj je vidna hierarhija med njimi. Blokade pri reševanju njihove problematike so: nedostopnost, nepoznavanje jezika, različne kulture in zakonodaja itd..

4 REŠITVE NOVODOBNEGA BREZDOMSTVA

Pri obravnavanju brezdomstva ali revščine na splošno se ne smemo ujeti v past poenostavljenega pogleda na stiske in reševati le materialnih stisk (hrana, obleka, stanovanje..). To je lahko osnova za začetek našega dela in če tukaj končamo, nas pripelje zgolj do navideznega »pometanja s ceste«. Brez socialne opore in okolja, v katerem se lahko človek osebno ter socialno razvija, brezdomstvo ostaja oz. se na bolj ali manj prikrit način nadaljuje. Nujen je torej celosten pogled, ki upošteva materialni in odnosni vidik:

1. Za brezdomne, ki so dom dejansko že izgubili, je potrebno ponuditi pomoč v obliki različnih vrst ponovne namestitve, ki bi omogočale skupno ustvarjanje novega doma, krepitev moči posameznika ter celotne skupnosti.
2. Zato je pomembno osveščanje ljudi, države, strokovnih delavcev itd.. o nujnosti celostnega pogleda na brezdomstvo in revščino na splošno.
3. Zelo močno se kaže potreba po razvijanju bolj dostopne mreže psihosocialne in terapevtske pomoči.
4. Preventiva se lahko začne že v šolah, kjer ostaja veliko neizkoriščenega prostora za ovrednotenje in krepitev zdravih medosebnih odnosov.
5. Prav tako se kaže potreba po razvijanju terenskih pristopov, ki bi družinam pomagali ohranjati dom in krepiti zdrave odnose v njih.
6. Prostovoljnost oz. osebna pripravljenost za pomoč socialno ogroženim znotraj različnih institucij in društev pomeni pomemben prispevek k dviganju kvalitete odnosov in s tem reševanju revščine.

4.1 PRIMER DELA Z BREZDOMNIMI V DRUŠTVU PROSTOVOLJCEV VINCENCIJEVE ZVEZE DOBROTE

4.2 Program ter ustrezno opredeljena izhodišča

V Društvu prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote v okviru programa »Celostna pomoč brezdomcem za aktivno vključevanje v družbo« izvajamo naslednje podprograme, ki se med seboj dopolnjujejo in omogočajo postopno vključevanje brezdomnih oseb v družbeno okolje:

- **Program dnevni center s terenskim delom** v okviru katerega deluje Dnevni center za brezdomce in Razdeljevanje hrane brezdomcem Nova Gorica.
- **Program namestitve brezdomcev** v okviru katerega poteka Zavetišče za brezdomce VZD in Resettlement – namestitev in ponovno vključevanje brezdomnih v družbo na Mirenskem Gradu in V Ljubljani

Pri oblikovanju programa smo se zgledovali po programih, ki jih izvajajo v tujini in sicer po programu Vincencijeve zveze dobrote v Gradcu (Avstrija) in drugih podobnih programih:

- Homeless link Handbooks - <http://handbooks.homeless.org.uk/resettlement>
- Sandwell Homeless and Resettlement Project - <http://www.webwell.org.uk/Homelessness/Sandwell-Homeless-and-Resettlement-Project.htm>
- Vounh Homless People and Keys to Sussessful Resettlement - <http://www.york.ac.uk/inst/chp/hsa/papers/spring%2004/Hennessy&Grant.pdf>
- programi zdravljenja odvisnosti,
 - . Reto skupnost,
 - I. Cenacolo,
 - II. Skupnost srečanje,
 - III. program Vrtnica.
- programi za brezdomce v Gradcu - <http://www.vinzi.at/vinzenz/frames.html>

4.3 Izhodišče programa

V Ljubljani med brezdomnimi delujemo že 20 let. Do sedanjega programa smo prišli postopoma od delitve suhe hrane v majhnem prostoru, do delitve toplega obroka z avtomobilom po mestu na treh lokacijah. Ob vsakodnevnih srečevanjih in pogovorih smo spoznavali njihovo dejansko stisko. Vključevanje brezdomnih v načrtovanje in timske sestanke pa nam je vse bolj osvetljevalo njihov položaj na ulici. Na podlagi študija in dolgoletnih izkušenj tudi na drugih področjih dela z ljudmi v stiski (družinske in zakonske terapije, vzgoja mladih in otrok) smo prišli do spoznanja, da je temeljna človekova potreba,

potreba po sprejetosti in domu. V osnovi so vse zasvojenosti in vsak razpad osebnosti povezani z neuspešnostjo pri iskanju potežitve temeljne človeške potrebe po sprejetosti. Temeljni problem brezdomstva je problem razpada primarnih odnosov, kjer razpadejo osnovne dobrine doma tj. sprejetost, varnost, toplina.

Pred devetimi leti smo prišli do primernih prostorov v centru Ljubljane in skupaj s prostovoljci oblikovali program, v katerem se brezdomni lahko počutijo kot doma in skupaj ustvarjajo dom. Program smo postopno nadgrajevali in širili, tako danes lahko brezdomnim ponudimo še zavetišče in trajno nastanitveno podporo. Leta 2011 smo s podobnim načinom dela pristopili tudi do novogoriških brezdomcev in z njimi navezali stike.

Tabela 3: Časovni razvoj dela z brezdomnimi v Društvu prostovoljcev VZD

ČASOVNI RAZVOJ DELA Z BREZDOMNIMI V DRUŠTVU	
Leto	Vrsta programa
Leta 1994	Razdeljevanje hrane po ljubljanskih ulicah in deljenje oblačil, Tabor 12, Ljubljana
Leta 2006	Dnevni center za brezdomce, Plečnikov podhod 1, Ljubljana
Leta 2008	Zavetišče za brezdomce VZD, Plečnikov podhod 1, Ljubljana
Leta 2010	Resettlement – namestitev in ponovno vključevanje brezdomnih v družbo na Mirenskem Gradu
Leta 2011	Razdeljevanje hrane brezdomnim na ulici Nova Gorica
Leta 2015	Resettlement – namestitev in ponovno vključevanje brezdomnih v družbo v Ljubljani

4.4 Opis programov

Program **Dnevnega centra (s terenskim delom) za brezdomce** omogoča uporabnikom ob strokovnem vodenju reševanje njihove materialne ogroženosti in psihosocialne problematike. Program se izvaja kot dnevni center v Ljubljani in terensko delo v Novi Gorici.

Dnevni center za brezdomce je odprt vsak delovni dan od ponedeljka do petka od 7- 8 ur dnevno. V centru imajo uporabniki možnost dnevno poskrbeti za osebno higieno (pranje oblačil, tuširanje in prejem novih oblačil) in hrano (zajtrki, večerje in popoldanski prigrizki). Vzporedno potekajo številne aktivnosti (družabne igre s prostovoljci, delavnice, psihosocialna pomoč, v okviru katere se rešuje socialna problematika brezdomnih, socialna rehabilitacija,

osebni pogovori brezdomnih z zaposlenimi ter prostovoljci, različne delovne akcije in projekti – npr. silvestrovanje.) Na terenu v Novi Gorici razdeljujemo hrano in sicer brezdomnim delimo tople obroke, v okviru katerih nudimo tudi pomoč pri reševanju psihosocialne problematike ter možnost osebnih pogovorov z zaposlenimi ter prostovoljci.

Brezdomci se lahko vključijo v različne delovne akcije, ki potekajo v okviru celostne pomoči brezdomnim.

Program **namestitve brezdomcev** omogoča uporabnikom poleg namestitve in psihosocialne rehabilitacije (konkretno delo na vrtu, naravi, obnavljanje pohištva, prostorov, osebnih in skupinskih pogovorov) tudi učenje socialnih večin in ustvarjanje nove socialne mreže.

Osebni pogovori, psihosocialna pomoč, skupinska srečanja, družinski večeri, skupni obedi in konkretno delo predstavljajo nov način življenja in brezdomnim vračajo izgubljeno dostojanstvo ter ustvarjajo nove predstave o domu in življenju.

Zavetišče v Ljubljani, ki razpolaga s sedmimi posteljami, smo leta 2009 odprli na pobudo MOL in omogoča nadgradnjo dela dnevnega centra z brezdomnimi. Z osnovno namestitvijo in spodbujanju k redu in skrbi zase jim vračamo dostojanstvo in nudimo možnost za razvijanje življenjskih navad in vrednot, ki so potrebne za odgovorno prevzemanje nalog v življenju.

Leta 2010 smo na Mirenskem Gradu odprli dodatne namestitvene možnosti za brezdomne (12 postelj), ki si želijo spremeniti svoje življenje in pridobiti tiste socialne veščine, ki jih bodo opolnomočile za ustvarjanje zdrave socialne mreže. Uporabnik lahko dano možnost izbere tudi kot trajno namestitev in življenje v dani skupnosti.

Cilj tega programa je tako vračanje izgubljenega dostojanstva in doma preko skupnega življenja in dela brezdomcev, ki se trudijo aktivno reševati svojo problematiko in si želijo boljšega življenja. Program nudi možnost in priložnost, da se naučijo raznih spretnosti in osvojijo znanja, ki jim pomagajo, da si lažje ustvarijo novo socialno mrežo, najdejo morebitno zaposlitev in se tako izognejo ulici in brezdomstvu.

Pri delu z brezdomci v zavetišču ugotavljamo podobno potrebo po stalni namestitvi s strokovno oporo in spremljanjem, ker je sposobnost samopomoči brezdomcev premajhna ali njihova starost prevelika ter zdravstveno stanje prešibko, da bi se lahko vrnili v urejeno družbeno okolje.

4.4.1 Zgodba brezdomca, ki je našel svoj dom

Ko sem ostal brez službe sem v dopoldanskem času začel obiskovati dnevni center, saj sem se moral z nečim zaposliti. Všeč mi je bilo to, da je med delanjem vezic vedno stekel tudi pogovor. V tem času sem se udeležil čistilne akcije na Mirenskem Gradu, kjer mi je bilo zelo všeč. Zatem sem nekaj časa spet imel službo in ko sem jo

izgubil, sem se takoj zatekel v dnevni center. Kmalu sem pričel odhajati delat s fanti na Gradu. Hitro sem spoznal, da si želim ostati na Gradu.

Tako sem najprej oddal prošnjo za zavetišče, kamor so me tudi sprejeli. Poznal sem nekatere fante, ampak to ni bilo zame, preveč je bilo droge in alkohola. Želel sem si povsem novega okolja, novega začetka. Po mesecu dni bivanja v zavetišču sem tako pristal na Mirenskem Gradu. Za bivanje na Gradu sem se odločil predvsem zaradi zdravega urejenega okolja in ljudi, s katerimi je bilo lepo sodelovati.

Sedaj sem tu 7 mesecev in se dobro počutim. Tu je sedaj moj novi dom. Tu imam vse – streho nad glavo, delo in družbo. Nisem več sam. Nekoliko edino pogrešam nekatere ljudi, s katerimi sem iz poslovnih vezi zgradil prijateljstva. Z njimi sedaj nimam več stikov, saj sem popolnoma spremenil način življenja.

Pri skupnem delu s fanti sem imel najprej težave s tem, ko sem videl, da se nekaterim ne ljubi delati. Sedaj me to ne moti več, ker sem skozi pogovor ugotovil, da je glavno, da skušam sam dati največ od sebe. To mi prinaša zadovoljstvo. Vesel sem, da pridejo. Želim pa si, da bi se še kakšen od fantov odločil za ta način življenja, da bi nas bilo več. Trenutno sva le dva. Vesel sem tudi družinskih večerov, na katerih se skupaj s puncami, ki tu živijo, družimo in spoznavamo. V želji, da bi bili še bolj povezani sem predlagal, da bi naredili te večere bolj družinske. Vesel sem, da je nam je to uspelo. Mislim pa, da lahko naredimo še več v tej smeri.

Na poti do uresničitve tega namena, sledimo naslednjim načelom:

❖ Vračanje človekovega dostojanstva in vzgoja za samospoštovanje

Ko jih obravnavamo kot osebe, ki so vredne vsega človeškega spoštovanja, se v njih prebujajo občutek za samospoštovanje in posledično občutek do spoštovanja drugih.

❖ Aktivno reševanje psihosocialne problematike in pridobivanje sposobnosti za delo

Vključevanje brezdomnih v delo ter psihosocialna in materialna pomoč brezdomnim pomaga do postopnega pridobivanja lastne vrednosti. Z rednim vsakodnevnim delom jih pomagamo vzpostavljati in ohranjati vsakdanji ritem življenja, ki od posameznika zahteva vztrajnost, disciplino, red in marljivost.

❖ Pomoč pri razvijanju in izgradnji dobrih medsebojnih odnosov

S pristnim odnosom in skupnim delom brezdomnim omogočamo ponovno možnost razvijanja zdravih medsebojnih odnosov in pridobivanje zdrave socialne mreže (npr. lasten dom, življenje v skupnosti itd..)

❖ Soustvarjanje skupnosti in doma

S skupnim delom, lastnim angažiranjem za lepše in boljše delovanje programov in reševanjem lastne problematike brezdomni skupaj z zaposlenimi in prostovoljci iščejo in soustvarjajo lasten dom.

❖ Sprejemanje odgovornosti za svoje življenje

Ko jim nudimo različne storitve jih spodbujamo tudi za aktivno vključenost v programe (glede na psihosocialne zmožnosti posameznika in vrsto programa), odgovorne medsebojne odnose in prevzemanje odgovornosti za lastna dejanja in svoje življenje.

❖ Osebnostna rast - usmerjanje, vrednotenje in predelava negativnih izkušenj.

Pri vseh zgoraj omenjenih načelih brezdomnim do osebne rasti je nujen tudi osebni pogovor, opora pri različnih stiskah, ki posameznika opolnomočijo za nove korake in gradnjo medosebnih odnosov.

Potreben je celosten pristop k reševanju problematike brezdomstva, ki omogoča postopno prehajanje iz programa v program in s tem kvalitetnejšo psihosocialno rehabilitacijo uporabnikov. V prvi vrsti je namen dela vračanje izgubljenega dostojanstva, ki ga brezdomni na ulici vsak dan izgublajo, prebujanje motivacije za življenje in učenje socialnih veščin za kvalitetno življenje. Celovita obravnava je nujna ravno zaradi kompleksnosti in zahtevnosti brezdomske problematike (pojav dvojnih diagnoz, dolgotrajne institucionalne obravnave posameznikov, zasvojenost z različnimi substancami, ki se na novo pojavljajo na »črnem trgu«, povečana kriminaliteta, osebna degradacija itd...).

Nujnost za dobro delo z brezdomnimi vidimo v jasnemu sledenju potreb, ki jih opažamo preko konkretnega dela in pogovora z brezdomnimi, vero v njih, da si vsak zasluži delček dostojanstva in življenja vrednega človeku.

5 VIRI

1. Humer, Ž. (1999): Diverzifikacija potreb in oblik podpore pri stanovanjski oskrbi,; V: Mandič, S. (ur.): Pravica do stanovanja, Visoka šola za socialno delo, str.: 209 – 222.
2. Raziskava Društva prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote: Psihosocialni status brezdomnih Ljubljana, 2014.
3. Končanje brezdomstva: Priročnik za oblikovalce politike 2010
4. Dekleva, B., Razpotnik, Š., s soavtorstvom Vizintin, M. (2006), Končno poročilo raziskovalne naloge: Problematika brezdomstva v Ljubljani. Združenje za socialno pedagogiko, Ljubljana.
5. Peter Žakelj, Članek: Delo z brezdomci je sestavljeno iz majhnih korakov, Primorske novice, 2011.
6. Peter Žakelj, članek: Problem ni le v žepu, ampak tudi v glavi, Primorske novice, 2010.
7. Simona Stegne, Članek: Materialna deprivacija kot posledica revščine odnosov, Zbornik Nacionalnega foruma humanitarnih organizacij Slovenije, 2013
8. Interno gradivo Društva prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote: Pripovedi brezdomcev, Križev pot brezdomcev, 2012.
9. Interno gradivo Društva prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote: Pripovedi brezdomcev, Križev pot brezdomcev 2013.
10. Milan Krek, Čedalje več je novih, sintetičnih drog, <http://www.delo.si/nedelo/cedalje-vec-je-novih-sinteticnih-drog.html>, Delo 2014.
11. Simona Stegne, seminarska naloga: Življenje na ulici v tretjem življenjskem obdobju, Fakulteta za socialno delo, 2010.
12. Razpisna dokumentacija Društva prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote, 2014
13. Bojan Dekleva, Špela Razpotnik, Definiranje brezdomstva in merjenje njegovega obsega, 2007.
14. Jasna Čuk Rupnik, Članek: Zmotno je prepričanje da v Sloveniji ni brezdomnih otrok, 2014, <http://www.rtv slo.si/zdravje/novice/zmotno-je-prepricanje-da-v-sloveniji-ni-brezdomnih-otrok/334561>
15. Martina Lozej, Socialna opora uporabnikov Dnevnega centra za brezdomce, diplomska naloga 2011.
16. Simona Stegne, Primer socialne rehabilitacije za brezdomce: Stanovanjska skupina za brezdomce Društva prostovoljcev VZD, diplomska naloga 2010.